

6227

المسرح المرحوم

5-1

۲۲۰

بیت کا

WWW.KETAB.IR

تقدیم بہ:

پیامبرِ خوبےا

مہر و رحمت

مرسولِ خاتمہ

حضرت محمد مصطفیٰ ﷺ

و خاندانِ مطہرِ ایشان

تشکر و قدردانی

سپاس مخصوص خدای بزرگ است که عقل را در وجود انسان به ودیعت نهاد، پیامبران را برای استفاده درست از این امانت الهی فرستاد و انسان‌هایی پاک‌سرشت و پیامبرگونه را در مسیر زندگی او قرار داد، آن‌هایی که ذرات وجودشان را در راه دانایی انسان به کار می‌گیرند تا ندای فطرت را در وجودش بیدار سازد، به امید این که در صراط مستقیم قدم بردارد.

تشکر می‌کنم از همه کسانی که در زندگی‌ام پیامبرگونه ظاهر شدند و راه کسب علم و معرفت را به من نمایانند.

همچنین از پدر مادر مهربان و بزرگوارم که شرایط را برایم فراهم کردند تا بتوانم در رشته‌ی پربرکت علوم قرآنی ادامه تحصیل دهم.

و نیز از همسر عزیزم [که علاوه بر اینکه مشوق من بودند] بنده را در نگارش و اتمام کتاب یاری رساندند، تشکر ویژه دارم.

خاستگاه تاریخی واژگان فارسی قرآن

شهربانو حسینی

سرشناسه: حسینی، شهربانو، ۱۳۶۶ -

عنوان و نام پدیدآور: خاستگاه تاریخی واژگان فارسی قرآن / شهربانو حسینی.

مشخصات نشر: قم: فرشتگان فردا، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۲۲۰ ص.: ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۷۲۳-۸۲-۰

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

موضوع: قرآن -- واژه‌شناسی -- تحقیق

موضوع: Qur'an -- *Lexicology -- Research

موضوع: قرآن -- واژه‌ها و ترکیبات خارجی

موضوع: Qur'an -- Foreign elements

موضوع: زبان عربی -- واژه‌ها و ترکیبات خارجی -- فارسی

موضوع: Arabic language -- Foreign words and phrases -- Persian

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۷ خ۵ح/۳bp82

رده‌بندی دیویی: ۱۵۳/۲۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۵۴۶۶۲۶۲

خاستگاه تاریخی واژگان فارسی قرآن

نویسنده: شهربانو حسینی

ناشر: فرشتگان فردا

چاپخانه: مؤسسه بوستان کتاب

نوبت و سال چاپ: اول، ۹۷

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۷۲۳-۸۲-۰

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۷۵۱۱۲۴۵ - ۰۲۱۷۶۳۳۲۷۳۰

حق چاپ محفوظ

سخنی با خوانندگان

موضوع تحقیق حاضر، خاستگاه تاریخی واژگان فارسی قرآن است و غرض از آن پاسخ به این سؤال است که واژگان فارسی قرآن در زبان فارسی چه خاستگاه تاریخی داشته و در چه موقعیتی پدید آمده و به کار می‌رفته‌اند و سپس چگونه عرب‌ها با آن واژگان آشنایی پیدا کردند و در آخر این که آن واژگان در آیات قرآن در چه زمینه‌هایی مورد بهره‌برداری قرار گرفته‌اند.

بررسی‌ها در این تحقیق نشان می‌دهد، اغلب واژگان فارسی قرآن موقعیت و خاستگاه شاهانه داشتند و درباره زندگی شاهان ایرانی پدید آمدند و به کار می‌رفتند. این واژگان عبارت‌اند از: حور که احتمالاً به زنان و دختران زیباروی پادشاهان به کار می‌رفته است و استبرق و سندس و سربیل برای پوشاک، مرجان برای زینت، مسک برای عطر، زنجبیل برای نوشابه‌ها، ابریق و سراق، نمارق، زرابی، عبقری، ارائک و ... برای لوازم منزل شاهان به کار می‌رفته است. در قرآن از این واژگان برای

توصیف زندگی بهشتیان استفاده شده است و غرض از آن به تصویر کشیدن زندگی شاهانه برای بهشتیان است؛ یعنی در حد فهم بشر که البته نعمت‌های بهشت، بسیار فراتر از دنیا و غیر قابل قیاس با آن است.

در پژوهش حاضر به بررسی زمینه پیدایش این واژگان در زبان فارسی و چگونگی ورود آنها به زبان عربی و قرآن و نحوه بهره‌برداری از این واژگان در آیات قرآن پرداخته شده است که در هفت فصل به شرح ذیل است:

فصل اول، با عنوان مناطق عرب‌نشین زیر نفوذ ایران به معرفی مناطق حیره، انبار و یمن اختصاص یافته است.

فصل دوم، درباره خط و زبان ایرانیان قبل از اسلام است و در آن از پیدایش خط در ایران و سیر تکاملی آن و نیز زبان‌های ایرانی قبل از اسلام بحث شده است.

فصل سوم، ویژه بررسی واژگان فارسی قرآن با خاستگاه شاهانه است و در آن به بررسی واژگانی

پرداخته شده است که به زندگانی شاهان ایرانی مرتبط بوده و بعد در زبان عربی و قرآن راه یافت است. تعداد این واژگان چهارده واژه به این قرار است: حور، استبرق، سندس، سراپیل، مرجان، مسک، زنجبیل، ابریق، سرادق، نمارق، زرابی، عبقری، ارائک و فردوس.

فصل چهارم با نام واژگان فارسی قرآن با خاستگاه دینی به بررسی واژگان جناح، مجوس، عفریت، هاروت و ماروت و صلیب مخصوص گردیده است.

فصل پنجم، درباره واژگان فارسی قرآن با خاستگاه طبیعی است و در آن واژگان ورد، برزخ، فیل، سجیل و سراج بررسی شده است.

فصل ششم، در زمینه واژگان فارسی قرآن با خاستگاه نظامی است و در آن واژگان سرد و جند بررسی گردیده است.

فصل هفتم، راجع به واژگان فارسی قرآن با خاستگاه اقتصادی است و در آن از واژگان کنز و رزق بحث شده است.

لازم می‌دانم از تمام اساتید بزرگواری که در

کلاس درس، راه زندگی را برایم روشن کردند و به
ویژه قدردانی نمایم از استاد ارجمند آقای دکتر جعفر
نکونام که علاوه بر آموزش انسانیت، اخلاق، صبر و
عشق به یکتای هستی، مرا در همهٔ مراحل یاری
نموده و با شکیبایی بسیار، بر صفحه صفحه و خط به
خط کار من نظارت کردند تا عیب و نقص کار
برطرف گردد.

شهربانو حسینی

فهرست مطالب

مقدمه	۱۵
فصل اول: مناطق عرب‌نشین زیر نفوذ ایران	۱۷
۱. حیره	۱۹
۲. انبار	۳۳
۳. یمن	۳۵
فصل دوم: خط و زبان ایرانیان قبل از اسلام	۳۹
۱. پیدایش خط در ایران و سیر تکاملی آن	۴۳
۲. زبان ایران قبل از اسلام	۴۷
زبان‌های ایرانی کهن	۴۷

۴۸	زبان‌های ایرانی میانه.....
۵۰	تأثیر فارسی در زبانهای سامی.....
۵۹	فصل سوم: واژگان فارسی قرآن با خاستگاه شاهانه.....
۶۱	۱. حور.....
۶۶	۲. اِسْتَبْرَق.....
۶۹	۳. سُنْدُس.....
۷۳	۴. سَرَابِيل.....
۷۹	۵. مَرْجَان.....
۸۳	۶. مِسْك.....
۸۸	۷. زَنْجَبِيل.....
۹۱	۸. اِبْرِيْق.....
۹۷	۹. سُرَادِق.....
۱۰۱	۱۰. نَمَارِق.....
۱۰۴	۱۱. زَرَابِي.....
۱۰۷	۱۲. عَبْقَرِي.....
۱۰۹	۱۳. اَرَائِك.....
۱۱۴	۱۴. فَرْدُوس.....

فصل چهارم: واژگان فارسی قرآن با خاستگاه دینی ۱۲۳

۱. جناح ۱۲۴

۲. مجوس ۱۲۹

۳. عفریت ۱۳۵

۴. هاروت و ماروت ۱۳۹

۵. صلیب ۱۴۶

فصل پنجم: واژگان فارسی قرآن با خاستگاه طبیعی ۱۵۸

۱. ورد ۱۶۰

۲. برزخ ۱۶۳

۳. فیل ۱۶۶

۴. سجیل ۱۷۰

۵. سراج ۱۷۴

فصل ششم: واژگان فارسی قرآن با خاستگاه نظامی ۱۸۰

۱. سرد ۱۸۴

۲. جُند ۱۸۸

فصل هفتم: واژگان فارسی قرآن با خاستگاه اقتصادی ۱۹۴

۱. کنز ۱۹۶

۲۰۳ ۲. رزق

۲۱۲ نتیجه گیری

۲۱۴ منابع

WWW.KETAB.IR

موضوع تحقیق، خاستگاه فرهنگی تاریخی واژگان فارسی قرآن می‌باشد. روشن است که ابزار انتقال دانش، فرهنگ و تمدن یک منطقه به منطقه دیگر، تبادل واژگان آن دو منطقه در اثر آمد و شد و ارتباط بین دو تمدن و قوم بوده است. واژگان نیز به ازای تصوراتی قرار داده شده که اهل زبان از جهان پیرامونش داشته است.^۱ مجموعه تصوراتی که یک قوم از جهان پیرامونش دارد، فرهنگ آن قوم را تشکیل می‌دهد؛ در نتیجه با مطالعه واژگان فارسی قرآن کریم به خاستگاه فرهنگی آن واژگان و چگونگی ورودشان به عربستان دست خواهیم یافت. با این ذهنیت و پیش‌فرض ما می‌خواهیم بدانیم این واژگان فارسی که در زبان عربی و قرآن راه پیدا کرده، چه خاستگاه تاریخی و فرهنگی داشته است؟ و چگونه به زبان عربی و قرآن راه یافته و در قرآن از آن واژگان در چه زمینه‌هایی بهره‌برداری شده و برای

۱. جعفر نکونام، درآمدی بر معناشناسی قرآن، قم: دانشکده

توصیف چه چیزهایی به کار رفته است؟ آیا هیچ
نسبتی میان بهره‌برداری قرآن و خاستگاه تاریخی و
اولیه آن واژگان هست؟

WWW.KETAB.IR